

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПРИРОДНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
(В МЕЖАХ ФОРУМУ З
ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ,
ВЕТЕРАНОК ТА ЧЛЕНІВ ЇХ
СІМЕЙ «РІВНЕНСЬКА
ЄДНІСТЬ»)

Рівне

27-28 лютого 2025

РІВНЕНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

РІВНЕНСЬКА
ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА
АДМІНІСТРАЦІЯ

ПСИХОЛОГО-
ПРИРОДНИЧИЙ
ФАКУЛЬТЕТ
РДГУ

Соціально-психологічна реабілітація ветеранів. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, проведеної в межах Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність» 27-28 лютого 2025 року / Упорядники проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова, проф. В. Безлюдна. Рівне, РДГУ, 132 с.

Список використаних джерел

1. Denis M. Evaluating the relationship between mindfulness and response to a single session repetitive negative thinking intervention: Dissertation. New Jersey, 2021. 51 p.
2. Gieselman D. From rumination to resilience: Your key to overcoming anxiety and finding peace. 2024. Retrieved from: <https://surl.li/lhhoVi>
3. Joubert A. E., Grierson A. B., Li I., Sharrock M. J., Moulds M. L., Werner-Seidler A., Stech E. P., Mahoney A. E. J., Newby J. M. Managing rumination and worry: A randomised controlled trial of an internet intervention targeting repetitive negative thinking delivered with and without clinician guidance. Behaviour Research and Therapy, 2023. Vol. 168. No. 7. 1–14 p.
4. Singh A. Exploring the relationship between social anxiety, rumination, and resilience in young adults. International Journal of Interdisciplinary Approaches in Psychology (IJAP), 2024. Vol. 2. No. 5. pp. 555–573.

Березюк Тетяна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненського державного гуманітарного університету(м. Рівне)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Війна залишає глибокий відбиток не лише на окремих людях, а й на суспільстві загалом. Ветерани, які повертаються із фронту, а також члени їхніх сімей стикаються з численними викликами адаптації до мирного життя, що мають негативний вплив на їхнє фізичне та психічне здоров'я. Такі наслідки військового досвіду, зміни у соціальному статусі, порушення звичних життєвих орієнтирів – усе це формує складний процес переходу від військової до цивільної реальності. В умовах тривалої війни особливої уваги потребують механізми *реінтеграції ветеранів*, які сприятимуть їхній соціальній та психологічній стабілізації.

Соціально-психологічний супровід відіграє ключову роль у підтримці ветеранів та членів їхніх родин, забезпечуючи допомогу в подоланні травматичного досвіду, відновленні особистісних ресурсів та адаптації до нових соціальних умов. *Комплексна психосоціальна підтримка* охоплює багаторівневі підходи, що включають психологічне консультування, психотерапію, групову підтримку, включення в громаду та професійне середовище.

Мета – аналіз основних соціально-психологічних проблем ветеранів війни та членів їх сімей й визначення пріоритетних напрямів їхньої підтримки.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Бойовий досвід* суттєво впливає на психоемоційний стан і соціальну адаптацію військових після повернення до мирного життя. *Інтенсивний бойовий стрес* в свою чергу може спричинити розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР), тривожних і депресивних станів, а також порушення міжособистісних відносин. Соціальні наслідки проявляються у складнощах з працевлаштуванням, ізоляції, труднощах в кожній із сфер сімейного життя.

В дослідженнях зазначається, що *бойовий стрес* є невід'ємною частиною бойового досвіду військовослужбовців і проявляється стресовими реакціями на індивідуальному та груповому рівнях у когнітивній, поведінковій та емоційній сферах. Він виражається через такі ознаки, як ігнорування морально-етичних принципів та норм спілкування, погіршення соціально-психологічного клімату, мотивація або демотивація до бойових дій, конфліктність, агресивність, пригніченість, апатія, панічні настрої тощо. Ці деструктивні зміни часто призводять до *серйозної психічної травматизації*, яка може набувати хронічного характеру, і негативно позначаються на якості виконання військових та професійних обов'язків [3, с. 150].

Конфліктні ситуації у сім'ях військових обумовлені специфікою їхньої служби, що включає тривалі розлуки, постійний ризик для життя, мобілізаційні виклики та складнощі адаптації після повернення. Війна кардинально змінює не лише самих військових, а й їхні сім'ї, створюючи значний психологічний тиск. Повернення до цивільного життя супроводжується емоційною відстороненістю, труднощами в спілкуванні та порушенням сімейних ролей. Нерівномірний розподіл побутових обов'язків, розбіжності у вихованні дітей та непорозуміння між подружжям можуть провокувати конфлікти. ПТСР, підвищена тривожність чи агресивність ускладнюють відновлення довірливих стосунків. Травматичний досвід військових часто переноситься у сімейні відносини, проявляючись у вигляді страхів, замкнутості чи емоційного напруження, що потребує фахової психологічної допомоги [1, с. 11].

Потреба в підтримці з боку суспільства та держави є критичною для успішної адаптації ветеранів війни та їхніх родин. Згідно з дослідженням *Українського ветеранського фонду*, більшість опитаних ветеранів (65,8 %) потребують адаптації для їх повернення на роботу, тоді як 76,2 % респондентів повідомили, що у їхній компанії (на попередньому місці роботи) не запроваджували програми чи заходи для адаптації працівників, які мають статус УБД. Опитування серед ветеранів та військовослужбовців з'ясувало їхні потреби щодо підтримки у сфері працевлаштування, а саме: 53,3 % опитаних виявили бажання перекваліфікуватися; 48,2 % – здобути додаткову освіту; 39,8 % – продовжити адаптаційний період; 35,8 % – запровадити адаптаційні тренінги; 32,5 % – профорієнтаційні консультації; 14,1 % – коуч-консультації; 13,7 % – потребують допомоги у написанні резюме чи підготовки до співбесіди [5].

Соціально-психологічний супровід постраждалих унаслідок воєнних дій – це організована діяльність, спрямована на допомогу в адаптації до мирного життя. Він має тривалу, недирижовану та інтегровану в повсякденність природу, спираючись на підтримку сім'ї, професійного середовища та волонтерських ініціатив. Ефективність супроводу залежить від взаємодії реципієнта й агентів допомоги, їхньої активності та толерантності. *Горизонтальна модель* передбачає взаємодію людини, спільноти та життєвих обставин, тоді як *вертикальна* – містить етапи діагностики, вибору методів, залучення спільнот і корекції процесу. Успішність супроводу визначається врахуванням життєвих цінностей особистості та її способів осмислення травматичного досвіду [4, с. 21 – 22].

Психосоціальний супровід базується на комплексному підході, що включає індивідуальну роботу, консультування, соціальне навчання та правову підтримку. Він реалізується поетапно: спочатку діагностуються проблеми, потім надається допомога, а на завершальному етапі оцінюється ефективність проведених заходів. Основними характеристиками супроводу є його довготривалість, міждисциплінарний підхід, залучення фахівців і волонтерів, а також активна участь самого реципієнта. Важливим принципом є індивідуалізація підтримки, яка враховує конкретні потреби людини та передбачає коригування плану допомоги. Соціальний працівник контролює виконання запланованих заходів і в разі потреби адаптує їх. Ефективність супроводу оцінюється як зовнішньо (фахівцями), так і через самооцінку реципієнта. Таким чином, системний підхід до супроводу сприяє більшій стійкості та адаптації осіб, які його потребують [2].

Огляд науково-практичних джерел дає змогу констатувати, що соціально-психологічний супровід ветеранів війни є комплексною системою заходів, спрямованих на їхню психологічну реабілітацію, соціальну адаптацію та інтеграцію в мирне життя. Бойовий досвід і його наслідки впливають як на ветеранів, так і на їхні родини, створюючи потребу в комплексній професійній підтримці (табл. 1), що дозволяє ефективно сприяти відновленню психологічного благополуччя та повноцінній адаптації ветеранів до цивільного життя.

Таблиця 1

Основні напрями соціально-психологічного супроводу ветеранів війни

Напрямок	Основні методи (заходи)	Ключовий результат
Психологічна допомога ветеранам	- Когнітивно-поведінкова терапія, арт-терапія, тілесно-орієнтовані практики. - Тренінги з управління стресом та тривожністю.	Поліпшення емоційного стану, зниження рівня стресу, розвиток навичок саморегуляції, зменшення проявів ПТСР.
Підтримка членів родин ветеранів	- Сімейна терапія, психологічне консультування. - Групи взаємодопомоги для членів сімей. - Навчальні програми щодо адаптації до змін у родині.	Покращення сімейної взаємодії, зменшення конфліктності, емоційна підтримка родин, розвиток навичок конструктивної комунікації.
Соціальна інтеграція	- Професійна реабілітація (перенавчання, кар'єрне консультування). - Підтримка працевлаштування (коучинг, супровід). - Громадські ініціативи (волонтерство, соціальні проекти).	Розширення соціальних зв'язків, підвищення рівня зайнятості, соціальна адаптація, розвиток почуття власної значущості та впевненості.

Висновки. Ефективна підтримка ветеранів війни та їхніх родин потребує комплексного підходу, що включає психологічний, соціальний та професійний супровід. Специфіка бойового досвіду вимагає міждисциплінарної взаємодії фахівців, залучення сімей у процес відновлення та забезпечення доступу до довготривалих програм підтримки. Вважаємо, що для реалізації ефективного соціально-психологічного супроводу необхідно посилити державні та громадські ініціативи, які включають програми психологічної реабілітації, професійної перекваліфікації (перепідготовки), соціальної інтеграції та підтримки родин. Особливу увагу слід приділити створенню спеціалізованих служб допомоги, що працюватимуть за сучасними методиками супроводу осіб із бойовим досвідом.

Подальші дослідження мають бути зосереджені на розробці ефективних методів психологічної реабілітації, оцінці довготривалих наслідків бойового стресу та впровадженні інноваційних форм соціальної інтеграції ветеранів. Важливим напрямом є вивчення механізмів адаптації ветеранів до цивільного життя та впливу підтримки з боку сім'ї, громади і держави на успішність цього процесу.

Список використаних джерел

1. Коломієць Т. В., Івіна М. Ю. Конфлікти в сім'ях військовослужбовців: теоретичні засади дослідження та практичні підходи до вирішення. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2024. № 4 (64). С. 6 – 14. DOI: <https://surl.li/iwadiy>
2. Ломакін Г. Система соціально-психологічного супроводу людей, що зазнали наслідків травм війни. *Психосоматична медицина та загальна практика.* 2024. № 9 (2). DOI: <https://doi.org/10.26766/pmgp.v9i2.508>.
3. Філоненко Л. В. Психофізіологічні аспекти бойового стресу військовослужбовців. *Вісник Національного університету оборони України.* 2025. № 83 (1). С. 148 – 160. DOI: <https://surl.li/ksrybq>
4. Як допомогти особистості в період переходу від війни до миру: соціально-психологічний супровід : практичний посібник / за наук. ред. Т. М. Титаренко, М. С. Дворник. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 154 с.
5. Яценко Л. Проблеми працевлаштування ветеранів війни: ризики для держави та суспільства. *Національний інститут стратегічних досліджень.* URL: <https://surl.li/kwwhpw>

ЗМІСТ

Августюк Марія, Демидюк Володимир Способи зменшення негативного впливу румінації в учасників бойових дій	3
Березюк Тетяна Соціально-психологічний супровід ветеранів війни та членів їх сімей	5
Вронська Вікторія Нові виклики в умовах війни: стратегії відновлення фізичного та ментального здоров'я вихованців	8
Галатюк Михайло. Спортивна діяльність як інструмент фізичної реабілітації та соціальної інтеграції ветеранів	10
Галушко Любов, Амурова Яна Особистісна психокорекція військовослужбовця як передумова самозбереження ментального здоров'я	14
Галушко Олена Психологічна підтримка ментального здоров'я сімей учасників бойових дій	16
Герасимчук Оксана Особливості поглядів на психологічні теорії агресії	19
Гільман Анна Особливості психічного здоров'я осіб, постраждалих внаслідок війни	24
Главінська Олена, Главінська Еліна Стратегії психологічного відновлення військовослужбовців та ветеранів бойових дій	26
Гуцалюк Ігор Адаптивний спорт як інструмент відновлення ветеранів	29
Джеджера Ольга Досвід країн НАТО в роботі з ветеранами з ПТСР	31
Демчук Олена, Артемова Ольга Військові з інвалідністю: шляхи подолання комунікативних труднощів	34
Денищук Інна Психологічна підтримка дітей під час війни в умовах закладу освіти	36
Дружиніна Інна Особливості соціально-психологічної підтримки членів сімей військовослужбовців	39
Марциновський Віталій, Загоруйко Геннадій. Витоки та причини розвитку синдрому вигорання у бійців у зоні бойових зіткнень	41
Ivashkevych Eduard, Kharchenko Yevhen Individual style of the activity of militaries	43
Каплун Олег, Фількіна Тетяна Посилення резильєнтності поранених учасників бойових дій та ветеранів через медіаторів	46
Карповець Максим. Перформативні методики у реабілітаційній та корекційній практиці в умовах війни	48
Кравченко Оксана Роль закладів вищої освіти у розвитку ветеранського руху	50
Кулаков Руслан. Збереження психічного здоров'я військовослужбовців як соціально-психологічна проблема	52
Кулакова Лариса Особливості використання арттерапії у роботі з військовими і ветеранами	55
Лазоренко Борис Комплексне забезпечення психологічного особистості та спільноти в умовах війни	57
Луцик Галина. Особливості психологічної реабілітації після війни: гендерні аспекти	59
Лютко Оксана. Алгоритм взаємодії з людьми з психічними розладами	61
Матласевич Оксана, Котовська Юлія Роль екзистенційних аспектів у посттравматичному зростанні студентської молоді	63
Mykhalchuk Nataliia, Ivashkevych Ernest Teenagers' experience of the war situation in Ukraine	66

Мовчко Олег. ПТСР і нічні кошмари, як війна залишає відбиток у свідомості та несвідомому	68
Молочко Ярослав Нарцисичний симптомокомплекс як механізм подолання бойового стресу та психологічної травми	71
Нелюб Євген Активний туризм як засіб поліпшення психоемоційного стану ветеранів війни в Україні	74
Немеш Олена. Психологічна допомога ветеранам та їх родинам	76
Нечипорук Любов, Килушик Тетяна Особливості надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам в умовах воєнного стану	78
Ніколайчук Галина, Ногачевська Інна Відновлення ментального здоров'я ветеранів у процесі вивчення іноземних мов	81
Оксенюк Оксана Стратегії втручання у соціальній роботі з внутрішньо переміщеними особами (ВПО)	84
Остапчук Микола, Філоненко Руслана Забезпечення активної реабілітації ветеранів наданням підтримки у сфері освіти	87
Павелків Віталій Емоційна регуляція у ветеранів: виклики та шляхи подолання	89
Павелків Катерина Роль сім'ї та громади у процесі реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство	91
Письменний Сергій Вплив психологічних травм партнерів на подружні стосунки викликаних війною	93
Пономаренко Вадим Гігієна сну як ключовий фактор відновлення здоров'я ветеранів	95
Петрук Людмила Особливості соціальної інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб в територіальних громадах	98
Пуха Наталія, Широких Анастасія Проблема стресу у підлітків під час війни	100
Савуляк Вікторія Християнське консультування як напрям психологічної допомоги	103
Ольга Созонюк Вплив воєнних дій в Україні на психічне здоров'я здобувачів вищої освіти	105
Стасюк Марія Захищеність психологічна як передумова конструктивного подолання особистістю стресової ситуації в умовах війни	107
Стеца Наталія Соціальна інтеграція дітей військовослужбовців: труднощі та перспективи	111
Супрун Віктор Психологічне благополуччя вагітних жінок в умовах війни: стратегії адаптації	113
Сяська Інна Стратегія соціальної реабілітації ветеранів та членів їх сімей в умовах війни в Україні	116
Тетеря Костянтин, Кротенко В. Теоретичні аспекти травматичного досвіду. Посттравматичний стресовий розлад і феномен посттравматичного зростання	119
Трохимчук Ірина Відновлення ментального здоров'я ветеранів засобами природи	122
Черноус Тетяна, Гордійчук Ірина, Баранович Софія Роль см'ї у подоланні наслідків материнської депривації та шкільної адаптації дітей в умовах війни	124
Чернієнко О. Відновлення фізичного здоров'я учасників бойових дій з вадами слуху	126
Юрчук Олена Особистісна резильєнтність як умова ефективності взаємодії психолога з учасниками бойових дій та ветеранами	128

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ.

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,
проведеної в межах *Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх
сімей «Рівненська єдність»***

27-28 лютого 2025 року

Упорядники:
***проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова,
проф. В. Безлюдна***

